

Z dejín filozofického myslenia na Slovensku

T. G. MASARYK A SLOVENSKÁ OTÁZKA

VLASTA PLEVZOVÁ, Katedra marxisticko-leninskej filozofie FF UK, Bratislava

PLEVZOVÁ, V.: T. G. Masaryk and the Slovak Question. *Filozofia* 43, 1988, No. 6, p. 653.

From the beginning of the last decennium of the 19th century T. G. Masaryk was aware of the fact that the Czech nation could develop in the German and Austrian element that encircled it only if the Czechs managed to enforce a constructive program of national liberation. Its objective was to achieve a standing equal to the one of other, especially governing, nations of the Austrian-Hungarian monarchy. This program was to be backed by the conception of the integral Czechoslovak nation with its two branches (stems): the Czech and the Slovak one, which was supported theoretically, philosophically and historically.

Masaryk also attempted to gain support for his conception of the Czechoslovak national integrity in the Slovak national political milieu as it was evidenced by founding the journal *Hlas* (1898).

The awareness of the national distinctiveness on the Slovak side had been immensely fortified since 1848—1849. That was the reason why T. G. Masaryk's conception of the solution of the Slovak question within Czechoslovak national unity did not meet any significant echo in Slovakia. It began to be established by the state power only after the rise of Czechoslovakia in October 1918 when the Czech bourgeoisie became the dominant ruling class in the new state.

Medzi historickými výročiami, ktoré pripadli na rok 1988, patrí osobitne významné miesto 70. výročiu vzniku československej štátnosti. Na vedeckých podujatiach, ktoré sa pri tejto príležitosti uskutočnili, ale aj vo vedeckej literatúre a v publicistike sa — na rozdiel od predchádzajúcich rokov — hodnotila aj úloha osobností, ktoré stáli na čele úsilia jednotlivých zložiek českého a slovenského národa za dosiahnutie štátnej samostatnosti. Adekvátne pozornosť sa sústredila i na zahraničnú odbojovú akciu prof. dr. Tomáša G. Masaryka. Osobitne sa akcentovala historicko-politická stránka jeho pôsobenia¹, menej diplomatická činnosť. Prakticky mimo vedeckého záujmu ostali filozofické aspekty zložitého duchovno-kultúrneho pohybu, ktorý bol súčasťou zápasu za utvorenie samostatného československého štátu. Do tohto rámca zapadá i sporadický záujem

¹ Pozri napríklad príslušné časti knihy HRONSKÝ, M.: *Slovensko pri zrode Československa*. Pravda, Bratislava 1987; ČADA, V.: *Rok 1918. Obzor*, Bratislava 1988; GALANDAUER, J.: *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*. Svoboda, Praha 1988, s. 29—44. V kapitole *Slovensko v českém politickém programu* (s. 170—178). J. Galandauer presvedčivo poukazuje, že slovenská otázka v českej buržoáznodemokratickej politike nehrala zodpovedajúcu úlohu: „Teprve po vzniku ČSR se slovenská realita neodbytně přihlásila. Vcelku však šla česká společnost vstříc československému spojení se záviděníhodnou bezstarostností“ (s. 178).

o filozofické chápanie miesta slovenskej otázky v teoretickom diele T. G. Masaryka.

Myšlienkový svet tohto českého buržoázneho liberálneho filozofa, ideológia a sociológia a v ňom otázka minulosti, existencie a ďalších osudov malého slovenského národa, nie je otázkou takou jednoduchou, akou by sa zdala na prvý pohľad. Žiaľ, už pred 28. októbrom 1918, a najmä v rokoch predmníchovského Československa, sa zužovala na Masarykom najpregnatnejšie formulovanú teóriu jednotného československého národa a na hodnotenie jej vplyvu v spoločenskom živote takmer výlučne v slovenskom národnom prostredí. Hneď na začiatku treba povedať, že ide o problematiku oveľa zložitejšiu. Popri svojom v podstate pragmatickom filozofickom a sociologickom základe má predovšetkým politické, ekonomické, ideologické, ale i morálne stránky.

Vzťah Tomáša G. Masaryka k Slovensku a Slovákom nemožno hodnotiť ani bez poznania čisto subjektívnych faktorov. Máme na mysli jeho vedecky síce chabo dokladané, ale najmä v kultúrnych súvislostiach zdôrazňované presvedčenie, že svojím pôvodom a celým životom personifikuje československú národnú jednotu. Neraz pri stretnutiach so slovenskými ľuďmi pripomínal, že sa cíti byť aj Slovákom. Na jednej z mnohých audiencií na pražskom Hrade 30. mája 1919 vyhlásil: „Pochádzam sám zo slovenskej krvi. Nikdy som na Slovensko nezabudol a pre Slovákov podľa svojich síl pracoval“ (1, s. 143). Vo vyhlásení zo 17. marca 1920 označoval Slovensko za „kolísku svojich rodičov, a teda i za svoju kolísku“ (1, s. 279).

Je nesporné, že Masaryk, vychádzajúc z hlbokého poznania dejín Európy a v nich histórie stredoeurópskeho priestoru si už začiatkom deväťdesiatych rokov uvedomoval, že český národ sa v mori nemeckého a rakúskeho obklúčenia môže zachrániť a rozvíjať len vtedy, ak sa podarí splniť niekoľko zásadných predpokladov. Za rozhodujúci považoval rýchle pozdvihnutie českého národa vo všetkých oblastiach spoločenského života. V záujme toho formuloval konštruktívny buržoázno-liberálny program, založený na všestrannom rozvíjaní duchovno-kultúrnej sféry — ako hlavnej podmienky urýchlenia ekonomicko-sociálneho rozvoja. Hoci Masaryk odmietal tzv. historické právo a ťažisko kladol na národno-uvedomovaciu prácu s cieľom prebojovať prirodzené právo národa, využíval históriu ako barle na potvrdenie kľúčových stránok novej koncepcie vývoja českých dejín.

Ako predstaviteľ liberálnej politickej skupiny „realistov“ (zal. 1887) svoju politickú a filozoficko-kultúrnu platformu prehĺbil o ďalší závažný faktor. Z rozsiahlej literatúry, ako aj z Masarykových konkrétnych krokov zameraných na rozšírenie jeho vplyvu na mládež, inteligenciu i robotníctvo, vyplýva, že týmto faktorom bolo teoretické, najmä filozofické a sociologické zdôvodnenie nevyhnutnosti začleniť slovenskú národnú otázku do českej, ako aj úsilie získať pre takúto koncepciu spojencov v slovenskom národnom politickom prostredí. Máme na mysli najmä

jeho knihu *Česká otázka* z roku 1895, ale aj ďalšie práce Karel Havlíček (1896) a *Otázka sociální* (1898), ktorými — spolu s aktívnou politickou, pedagogickou a publicistickou činnosťou — dotváral moderný český buržoáznodemokratický, národný, politický a ideový program. Ale máme na mysli tiež jeho úsilie vytvoriť skupinu zo Slovákov, študujúcich v Prahe, ktorá by sa stala nositeľkou, vyznávačkou a propagátorkou jeho koncepcie uvedeného začlenenia slovenskej otázky do spoločenského procesu napomáhajúcemu riešiť českú otázku.

Potvrďuje sa, že Tomáš G. Masaryk si veľmi jasne uvedomoval možné dôsledky v posledných desaťročiach minulého storočia silnejúcej germanizácie na české prostredie a maďarizácie na život Slovákov. Hlavný motív záujmu o Slovensko, ako aj jeho filozofické zdôvodnenie, mal teda jednoznačne politický základ a východisko. V tejto súvislosti sa správne zdôrazňuje, že na myslenie Masaryka a formulovanie jeho postojov vplývali predovšetkým primárne politické záujmy v tom čase už neobyčajne ekonomicky silnej a prudko sa rozvíjajúcej českej buržoázie. Spojenie českého národa so „slovenským bratom“, od ktorého ho delila len hranica dualistickej Rakúsko-Uhorskej monarchie, malo pomôcť eliminovať nebezpečenstvo, ktoré Čechom hrozilo zo strany nielen rakúsko-nemeckého, ale — prípadným pomaďarčením Slovákov — aj potencionálneho maďarského obklúčenia z východu (2, s. 20).

Teória československej národnej jednoty od konca minulého storočia, ale aj po roku 1918 vychádzala z Masarykovho hlbokého, filozoficky, sociologicky i historicky zdôvodňovaného presvedčenia, že „Češi a Slováci sa musia spojiť, pretože sú synovia jedného národa; delia ich len rozdielne dialekty“ (1, s. 69).⁵ Politickým a ideologickým odôvodnením tejto teórie bol krutý národný útlak Slovákov v Uhorsku a z neho vyplývajúca nevyhnutnosť misie českého národa pomôcť tento útlak prekonať: „V Uhrách sa snažili Slovákov vyhladiť, je prirodzené, že sme sa im ponáhľali na pomoc“ (1, s. 72).

Teória jednotného československého národa, ktorá nebrala do úvahy národnú svojbytnosť slabého slovenského národa, vychádzala dokonca z úsilia posilniť český národ i početne. Tomáš G. Masaryk vedel, že ak dve malé, najbližšie slovanské spoločenstvá, akými boli Česi a Slováci, budú v zápase za svoje záujmy postupovať oddelene, dosiahnu základné programové ciele len za cenu väčších obetí. Postupovať spoločne bolo podľa Masaryka i logicky prospešnejšie.

Teória jednotného národa československého ako závažný argument v medzinárodnopolitickej a diplomatickej činnosti T. G. Masaryka výrazne pozitívne vplývala na rozhodovanie Francúzska, Anglicka a USA v otázke vytvorenia československého „národného štátu“ na sklonku prvej svetovej vojny.

Je nepochybné, že uskutočniť plán „obmedziť Rakúsko na Nemcov v alpských krajinách, Maďarov na vnútorné Maďarsko a zjednotiť Čechoslovákov v ich historických krajinách a na Slovensku,“ ako to formulo-

val dr. Edvard Beneš vo svojej práci *Světová válka a naše revoluce*,⁷ (3, s. 112—113) nebolo možné bez presvedčenia dohodových mocností, že nové Československo bude národným štátom jednotného československého národa. Dr. Milan Hodža, predstaviteľ slovenskej agrárnej ideológie a prívrženec jednotného československého národa ako štátnopolitického fenoménu prvoradého významu, pokúšal sa o vedecké zdôvodnenie „československo-národnej demokracie“, predpokladajúc, že „slovenská vlasť bude majetkom slovenského ľudu“ (4, s. 501).

*

Žiaľ, daný priestor nám neumožňuje čo len glosovať argumentáciu, ktorá sa v kruhoch T. G. Masarykom ovplyvňovaných českých vedcov, politikov, kultúrnych pracovníkov a publicistov používala na popularizáciu národnej jednoty československej. Ak sa vrátíme do minulosti, nemôžeme neuviesť, že významnú úlohu za dosiahnutie tohto cieľa zohral už 7. mája 1896 v Prahe založený a T. G. Masarykom usmerňovaný spolok Československá jednota. Ešte väčší priestor by bol potrebný na vysvetlenie problémov a bariér, ktoré sa hnutie za československú národnú jednotu snažilo prekonávať. Obmedzíme sa preto na načrtnutie tých otázok, ktoré sa perspektívne, najmä po utvorení Československa a počas jeho dvadsaťročnej medzivojnovnej histórie ukázali ako neriešené, resp. nedoriešené.

Pri retrospektívnom hodnotení český historik a politik prof. dr. Kamil Krofta v prednáške, ktorú predniesol v Bratislave 8. februára 1935, vo všeobecnej podobe pripomínal to, čo v mnohých svojich dieľach, článkoch a verejných vystúpeniach neraz zdôrazňoval T. G. Masaryk: prekážky, ktoré bránili dosiahnuť historickým vývinom (Veľkou Moravou počnúc, Jungmannom, Šafárikom a Palackým končiac) naznačované utváranie jednotného československého národného povedomia. „Jednota Čechov a Slovákov,” povedal vtedy K. Krofta, „zakladala sa viac na ich spoločenskej príslušnosti k veľkej rodine všeslovenskej, ako na ich zvláštnej vnútornej súvislosti, danej... spoločnými tradíciami“ (5, s. 68—69).

Utvoreniu jednotného národného povedomia Čechov a Slovákov bránili, prirodzene, oveľa závažnejšie prekážky než tie, o ktorých v Bratislave hovoril prof. Krofta. Boli to základné skutočnosti, ktorými sa vyznačovali Slováci ako svojbytný národ a ktoré nechcel vziať na vedomie ani T. G. Masaryk ani jeho stúpenci. Na sklonku minulého storočia i neskôr boli presvedčení, že je reálne dosiahnuť „duchovné zblíženie“ a po roku 1918 „duchovnú jednotu“ Čechov a Slovákov ako základ národnej jednoty československej.

To si ale vyžiadalo vysporiadať sa s dôsledkami, ktoré boli evidentné — a to nepopieral ani Masaryk — produktom historicky vytvorenej rozdielnosti v živote Čechov a Slovákov, rozvíjajúcich sa v dvoch

rozličných štátnych útvaroch, výsledkom historických, politických a ďalších determinantov, o ktorých hovoril prof. Krofta a ktoré podľa jeho presvedčenia pripravili pôdu aj pre tzv. jazykový rozkol medzi Čechmi a Slovákami krátko pred revolúciou 1848—1849 [5, s. 69 aa.] (kodifikovanie spisovnej slovenčiny vodcom slovenského národného hnutia Ľudovítom Štúrom).

Tomáš G. Masaryk bol realista. Politický a ideový program i vo vzťahu k Slovensku a Slovákom koncipoval na báze svojej tzv. humanistickej filozofie, s ktorou aj v národnostnej otázke korešpondovalo prirodzené právo. Preto obdivoval K. Havlíčka-Borovského. Ten, napísal Masaryk — na rozdiel od Kollára, Šafárika alebo Palackého — „díval sa priamo na veci a prítomnosť; z analýzy prítomnosti poznal, čo sa historicky vyvinulo, nebol od života odvrátený ako tí, ktorí sa nevymanili z prevráteného vychovania školského“ [6, s. 113].

V myšlienkovom svete českého človeka však nebolo možné ignorovať históriu ako dôležitý uvedomovací faktor, a teda ani tie jej stránky, ktoré prekážali moderným predstavám Masaryka. Preto v *Českej otázke* otvorene napísal: „Chcel by som... najradšej uvažovať čisto vecne, bez akéhokoľvek historického úvodu. Avšak viem zase veľmi dobre, ako sme v tej otázke privykli na historickú barlu, a preto ju tiež použijeme“ [6, s. 8—9].

Je ľahko dokázateľné, že Masarykovo filozofické myslenie sa aj vo vzťahu k Slovensku a Slovákom už od svojho začiatku podriaďovalo tlakom politických, ekonomických a ideologických záujmov a potrieb neustále mocnejúcej českej buržoázie. Bolo teda pragmatické alebo podľa Masarykovej dikcie realistické. Aj pre toto obdobie platí charakteristika, formulovaná mužom, ktorý sa z Masarykových myšlienok usiloval vytvoriť ucelený systém — charakteristika Ferdinanda Peroutku z marca 1920. Ten vtedy napísal: „Masarykova humanita je skrz-naskrz praktická“ [7, s. 67].

Výraznou črtou filozofickej orientácie Masaryka bolo jej zacielenie na budúcnosť: „Náš život je dôležitejší pre budúce pokolenia a bližší než život ďalekých predkov. Táto požiadavka sa netýka iba názoru politického, ale je všeobecná a musí riadiť všetko myslenie a konanie človeka. Je to filozofický základ toho, čo sa môže nazývať realizmom“ [6, s. 160].

V uvedených charakteristikách nachádzame vysvetlenie, prečo Masaryk v otázke československej národnej jednoty neváhal, najmä v priebehu prvej svetovej vojny, kombinovať prirodzené právo s argumentáciou z arzenálu historického práva. K takému postupu orientoval aj tých, ktorí jeho koncepciu mali udomáčniť na Slovensku.

Už na začiatku deväťdesiatych rokov T. G. Masaryk nadviazal — ako sme už naznačili — kontakty s niektorými vysokoškolskými študentmi — Slovákami v Prahe. Pôsobili vo vysokoškolskom spolku *Detvan*. Masaryk ovplyvňoval najmä ich vedúce osobnosti, Pavla Blahu a Vavra Šrobára.

Z Masarykovho podnetu došlo roku 1898 k založeniu časopisu *Hlas*. Na jeho stránkach sa propagovala Masarykova koncepcia ďalšieho rozvoja jednotného československého národa s dvoma vetvami — českou a slovenskou.

Začiatky hlasistického hnutia spadajú do obdobia, keď uvedomelé cítenie národnej svojbytnosti na slovenskej strane neustále — aj napriek pokračujúcej maďarizácii — rástlo. To vysvetľuje, prečo *Hlas* a jeho prívrženci nezískali na Slovensku výraznejšiu odozvu a Masarykova koncepcia riešenia slovenskej otázky zreteľnejší ohlas a vplyv.

Oprávnene teda môžeme konštatovať, že chápanie slovenskej otázky a jej včleňovanie do českej otázky na základe teórie jednotného československého národa s dvoma vetvami — vyspelejšou českou a zostávajúcou slovenskou — nebolo len gnozeologickým problémom, hoci ani tento aspekt nemožno podceňovať alebo nevidieť. Bolo, pravda, aj výsledkom nereálneho hodnotenia celého súhrnu veľmi zložitých faktorov historického vývinu v českých krajinách a na Slovensku, v dôsledku čoho sa emancipačné tendencie a upevňovanie atribútov národnej svojbytnosti Slovákov na českej strane nedokázali správne hodnotiť. Predovšetkým však bolo výsledkom politického záujmu českej buržoázie posilniť vedomie svojej sily a významu, ako aj svoj reálny vplyv.

Tak ako bol Masaryk spočiatku izolovaný v politickom a ideovom živote českej spoločnosti, takisto bol izolovaný aj so svojou teóriou jednotného československého národa. V slovenskom prostredí, tak odlišnom od prostredia, v ktorom sa táto teória zrodila, musela sa nevyhnutne javiť ako anorganická tendencia. Preto bola tiež zdrojom napätí a nerozumení, a to už pred prvou svetovou vojnou, ako aj — najmä — po vzniku československého štátu v októbri 1918 (2, s. 28).

Historická veda dospela k jednoznačnému záveru, že zakladateľom *Hlasu* P. Blahovi, a najmä nekritickému obdivovateľovi Masaryka V. Šrobárovi „chýbal nielen politický rozhľad a filozofická zrelosť Masarykova, ale aj taktická rozvaha a umiernenosť, ku ktorej ich Masaryk vyzýval. Namiesto presadzovania pozitívneho programu a skutočnej drobnej práce začali hlásať kritiku na všetky strany, obviňujúc najmä martin-ských vodcov z ľahostajnosti, odtrhnutosti od ľudu, z veľkopanských manierov, napádajúc ich rusofilstvo a politický mesianizmus“ (8, s. 517). Keď sa okolo *Hlasu* nepodarilo sústrediť — ako očakával T. G. Masaryk i jeho slovenskí stúpenci — širšie hnutie za národnú jednotu československú a na tomto základe vyvolať zreteľný politický pohyb, vznikali rozpory o ďalšom taktickom postupe, ktoré sa dôsledne neeliminovali ani po vypuknutí prvej svetovej vojny, na začiatku ktorej T. G. Masaryk odišiel do emigrácie a jeho prívrženci na Slovensku prestali vyvíjať politickú činnosť.

Otázku čechoslovakizmu v českom i slovenskom prostredí, najmä v posledných rokoch pred prvou svetovou vojnou, však nemožno stotožňovať s prejavmi silnejúcej česko-slovenskej vzájomnosti, ako to robili

teoretici čechoslovakizmu po vzniku Československa [9, s. 14—175]. Po spoločných poradách činiteľov českého a slovenského národného hnutia v Luhačovičiach v auguste 1911, na ktorých sa zúčastnili i vedúci funkcionári Slovenskej národnej strany z Martina Pavol Mudroň a Matúš Dula, sa slovenská verejná mienka odvracala od Budapešti a obracala sa k Prahe. Milan Hodža vtedy zdôrazňoval: „Tak sa zdá, že je u nás všeobecnejšie to presvedčenie, že sa tým bližšie musíme túliť k Čechom, čím väčšími nás odstrkuje maďarský šovinizmus“ [4, s. 1965].

Hlavným obsahom československej vzájomnosti bolo sústreďovanie sa na hospodársku a výchovno-osvetovú spoluprácu.

Masarykova koncepcia národnej jednoty československej, ako dôležitá súčasť československej štátnej idey, sa plne presadila a prijala i na českej strane až v štátoprávnom vyhlásení českých poslancov na ríšskej rade 30. mája 1917. Na Slovensku sa prvýkrát verejne formulovala na prvomájovom zhromaždení v Liptovskom Mikuláši r. 1918.

*

Tomáš G. Masaryk, ktorý sa stal v novembri 1918 prezidentom Československej republiky, pri niekoľkých príležitostiach pripomínal, že štát jednotného československého národa by sa aj v oblasti národnostných vzťahov mohol stať druhým Švajčiarskom. Je pozoruhodné, že dokázal prispieť k budovaniu politického systému, s ktorým sa vďaka buržoáznemu demokratizmu nemohli porovnávať okolité štáty. V oblasti národnostných vzťahov však Československo zostalo veľmi konzervatívnym štátom.

Prezidenta republiky — ako napokon celú vládnu garnitúru — znepokojovala predovšetkým 2,5 miliónová nemecká menšina. Aj obdivovatelia masarykizmu v tom čase písali: „Jest to osud poněkud neblahý, musíme li i dnes, ve vlastním státě pociťovati německou vůli jako zlou překážku“, uvádzal v septembri 1921 Ferdinand Peroutka [7, s. 67].

Otázku svojbytnosti slovenského národa však T. G. Masaryk rigorózne odmietal a problémy Slovenska nechcel vidieť v ich skutočnej podobe. A to ani vtedy, keď sa po voľbách roku 1920 stúpenci jeho koncepcie národnej jednoty československej na čele s Vavrom Šrobárom museli na Slovensku stiahnuť z politického výslnia. To sa až do konca predmníchovskej republiky stalo korisťou nacionalistickej opozície, ideologicky žijúcej predovšetkým z kritiky dôsledkov neuvádzania svojbytnosti slovenského národa. Oficiálne sa však tvrdilo, ako napísal Ferdinand Peroutka: „V tomto státě má národ československý naprosto rozhodující převahu... Převaha tato musí vtisknouti státu svůj charakter“ [7, s. 207]. Z tohto základného východiska sa odvodzovala nielen teória, ale aj každodenná politická prax, usmerňoval sa život všetkých spoločenských tried, skupín a vrstiev, národov a národností v Československu.

Československú národnú jednotu označoval T. G. Masaryk, jeho najbližší spolupracovník dr. E. Beneš a všetky vládnuce zložky za fenomén

predovšetkým sociologický a duchovno-kultúrny, za filozofický základ spoločenského vedomia. Slovenský vedec Daniel Rapant v tom čase, reagujúc na Masarykovu filozofiu československej národnej jednoty zdôrazňoval, že túto jednotu netvorí jazyk, „ale spoločnosť národného vedomia, ktoré jazyk — ako nástroj a tlmočník ľudských prejavov duševných — vyjadruje“ (10, s. 546).

Neuznávanie svojbytnosti slovenského národa malo veľmi negatívne praktické dôsledky. Predovšetkým: slovenský národ, ktorý podľa ústavy z roku 1920 a ani inak oficiálne neexistoval, nemohol teda mať — logicky — ani svoje národné orgány a inštitúcie. Jeho rozvoj bol ohrozený vlastným charakterom buržoáznodemokratického politického systému, vrátane jeho obmedzení pri zabezpečovaní slovenských národných potrieb. Za takejto situácie sa v československej spoločnosti, v ktorej sa všetky základné otázky jej života odvodzovali od vládnucej politickej moci, od postavenia privilegovanej českej buržoázie a jej triednych spojencov, prehlbovali tendencie mocensky riešiť i česko-slovenské vzťahy, a tým aj slovenskú otázku. Masaryk, ktorý túto problematiku predtým spájal so svojimi buržoázno-liberálnymi humanitnými ideálmi a politickým realizmom, už v novembri 1920 vyslovil kategorický záver o nevyhnutnosti asimilácie Slovákov: „Som presvedčený, že skoro nastane úplná vzájomnosť medzi slovenským a českým ľudom“ (1, s. 428).

Historický vývoj ani v nasledujúcich dvoch desaťročiach nedal za pravdu Masarykovi, ktorý sa však k tejto problematike vracal už stále zriedkavejšie a bez akéhokoľvek náznaku vziať do úvahy reálne fakty. Edvard Beneš pokračoval v jeho línii a dokonca ju — v negatívnom zmysle slova — prehlboval a rozvíjal.

Edvard Beneš v polovici tridsiatych rokov vo svojej *Reči k Slovákom* sa pokúsil formulovať dejinné postavenie Čechov a Slovákov. Videl ho v tom, aby definitívne dokončili historický vývoj smerujúci k zjednoteniu československého národa, k vybudovaniu silného, jednotného, svojím počtom mocného národného telesa, ktoré by v budúcnosti odolalo všetkým nárazom zo strany národov už prv konštituovaných. Vyzýval Slovákov, aby ako mladšia vetva československého národa, životne nevyčerpaná, bezprostrednou biologickou a kultúrnou silou veľmi bohatá, ako časť národa, ktorá bude na budúci národný celok pôsobiť nepomerne výraznejšie, než sa vtedy mohlo zdať, obrodzovali československý národ prílevom novej sily (5, s. 74).

Takéto predstavy verejne hlásal žiak a pokračovateľ Tomáša G. Masaryka v čase, keď Československu a jeho ľudu hrozilo akútne nebezpečenstvo zo strany nacistického Nemecka a keď neschopnosť vládnućích kruhov riešiť národnostnú otázku, uznať svojbytnosť slovenského národa a vyvodiť z toho nevyhnutné závery hnala vodu na mlyn extrémnym nacionalistickým silám vnútri republiky, na Slovensku najmä klérofasistickej ľudovej strane farára Andreja Hlinku.

Masarykovo dedičstvo vo vzťahu k Slovensku a Slovákom sa tak

stalo jedným z hlavných vnútorných faktorov oslabovania Československa, jednoty a sily v republike žijúcich dvoch štáttvorných národov — Čechov a Slovákov.

Dôsledky sú známe, aj keď ich nemožno spájať s menom T. G. Masaryka, ktorý 14. septembra 1937 zomrel.

LITERATÚRA

1. MASARYK, T. G.: Cesta demokracie. Sv. I. Čin, Praha 1934.
2. PLEVZA, V.: Československá štátnosť a slovenská otázka v politike KSČ. Bratislava 1971.
3. BENEŠ, E.: Světová válka a naše revoluce. Sv. I. Čin a Orbis, Praha 1927.
4. HODŽA, M.: Články, reči, štúdie. Sv. II. Novina, Praha 1930.
5. KROFT, K.: Vývin národného povedomia u Čechov a Slovákov. Melantrich, Praha 1935.
6. MASARYK, T. G.: Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození. Praha 1969.
7. PEROUTKA, F.: Boj o dnešek. Praha 1925.
8. Dejiny Slovenska. Zv. II. Bratislava 1968.
9. PRAŽÁK, A.: Československý národ. Bratislava 1925.
10. Pekařův Sborník II. Praha 1930.

T. G. MASARIK И СЛОВАЦКИЙ ВОПРОС

Власта Плевзова

Томаш Г. Масарик с начала последнего десятилетия прошлого века осознал, что чешский народ сможет развиваться среди немецкого и австрийского окружения, если ему удастся осуществить конструктивную национально-освободительную программу. Сущностью этой программы было достижение равноправного положения с остальными, особенно господствующими нациями Австро-Венгерской монархии. Осуществлению этой программы должна была способствовать и теоретически, философски, исторически и по-разному обосновываемая теория о единой чехословацкой нации с двумя ветвями: чешской и словацкой.

Исходя из концепции чехословацкого национального единства, Масарик стремился получить поддержку и в словацкой национально-политической среде, как это подтверждает его инициатива основать журнал „Глас“ (1898 г.).

В словацких областях после революции 1848—1849 годов необычайно укрепилось сознание национального своеобразия, поэтому теория Т. Г. Масарика о решении словацкого вопроса в рамках чехословацкого национального единства не получила в Словакии какой-либо значительной поддержки. Эта теория начала укрепляться государственными средствами лишь после возникновения Чехословакии в октябре 1918 года, когда чешская буржуазия стала решающим господствующим классом в государстве.